

# Lleida - La Seu d'Urgell

## El més destacat:

- Lleida
- Congost de Mont-rebei
- Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici
- El Romànic de la Vall de Boí
- Val d'Aran
- La Seu d'Urgell

## Tram 3: Lleida - La Seu d'Urgell - 357 Km - 5 etapes

- De Lleida a la Pobla de Segur. 107 km
- De la Pobla de Segur a Boí - Taüll. 62 km
- De Boí - Taüll a Vielha: 60 km
- De Vielha a Sort: 74 km
- De Sort a la Seu d'Urgell: 54 km



- Lleida, Balaguer, Alòs de Balaguer, Cellers, Observatori del Montsec, Tremp, La Pobla de Segur
- La Torre de Capdella, El pont de Suert, Boí, Taüll, Vielha
- Bossòst, Era Bordeta - Vilamòs
- Arties, Salardú
- Esterri d'Àneu, Llavorsí, Rialp, Sort, La Seu d'Urgell

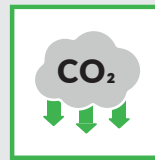
## Molt a prop del cel

Una catedral que observa des de les altures, la de **Lleida**, serà el nostre punt de partida per endinsar-nos en uns paisatges de vertigen que a la nit ens ofereixen el **millor cel estrellat de Catalunya**. També viatjarem fins al cor dels Pirineus, on farem senderisme entre llacs glacials, cascades espectaculars i pobles de muntanya, per després descobrir una **arquitectura romànica que és Patrimoni de la Humanitat**. Gaudirem de **formatges, embotits artesans** i de receptes de muntanya, com ara l'**olla aranesa**.

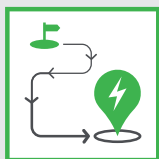
## Xifres del tram



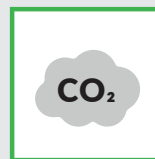
5  
NÚMERO D'ETAPES



17,49 Kg  
EMISSIONS LOCALS  
(COTXE ELÈCTRIC)



357  
QUILÒMETRES TOTALS



59,62 Kg  
EMISSIONS LOCALS  
(COTXE DIÈSEL)



51 Km  
MÀX. ENTRE CARREGADORS



21  
POBLACIONS DE RECÀRREGA

## ETAPA 1 | EL CEL ESTRELLAT

El tram comença entre catedrals i castells, els de la ciutat de Lleida i els seus voltants. En arribar la nit, les estrelles i constel·lacions del cel del Montsec seran el nostre sostre.

### Monuments de Lleida

El dia comença amb un gran esmorzar, on no hi falten el pa amb tomàquet amb oli d'oliva de la **denominació d'origen protegida (DOP) Les Garrigues**, els embotits i les **peres de Lleida, també amb DOP**. Seguim amb un passeig pels voltants de la **Seu Vella**, un temple amb un magnífic cimbori i un campanar octogonal de seixanta metres d'alçària, des d'on es té una àmplia panoràmica de la ciutat i de les terres que l'envolten. La Seu forma part, amb el **castell del Rei** o de la Suda, d'un conjunt monumental que ajuda a entendre la història de la ciutat. Aquesta és terra de camps que s'estenen fins a l'horitzó: tot un verger de fruites i hortalisses que acabaran a les receptes de molts plats de la gastronomia lleidatana. En aquestes planes fèrtils que envolten Lleida, Ciutat i Vila amb Caràcter, visitem el **castell de Gardeny**, que en el segle XII va allotjar els soldats templers assentats en aquesta zona. Una de les activitats que es poden fer al castell és la de posar-se en la pell d'un templer per un dia.



#### Propera parada

29 Km (Balaguer) > 90 Km (Congost de Mont-rebei)

### Congost de Mont-rebei

La nostra següent parada serà **Balaguer**, on agafarem forces amb una coca de recapte. La carretera panoràmica entre Balaguer i la Baronia de Sant Oïme és un recorregut de gran bellesa paisatgística, amb vistes sobre el **riu Segre** i el magnífic **pantà de Camarasa**. L'entorn del pantà, que mira a la serra del Montsec, és propici per a la pràctica del senderisme — una etapa del GR-1 hi passa—, l'observació de pintures

rupestres i per sobrevolar-lo amb globus, parapent o ala delta a baixa altura. Aquests paisatges són un bon preludi del que ens espera en el **congest de Mont-rebei**. Aquest espai de vertigen i pedra es pot recórrer a peu, a través d'un estret congest, o en caiac al llarg del riu Noguera Ribagorçana. Nosaltres ens decidim pel vessant terrestre per caminar al costat de parets l'alçària de les quals, en alguns trams, supera els cinc-cents metres.

### Poblacions on recarregar

⚡ Lleida

⚡ Balaguer (30 Km)

⚡ Alòs de Balaguer (33 Km)

**I mentrestant:** Mentre carregues, descobreix aquest petit tresor de la Noguera, ple de patrimoni i envoltat de natura. El seu castell medieval, que corona el nucli, recorda el passat defensiu de la zona i ofereix vistes espectaculars. Si tens més temps, endinsa't en el seu ric patrimoni cultural i gastronòmic, destacant Les Aparets, un jaciment paleolític amb pintures rupestres.

⚡ Cellers – Castell de Mur - (34 Km)

**I mentrestant:** Mentre el cotxe es carrega, aprofita per descobrir Cellers: un racó de calma i natura a tocar de la carretera. Passeja pel petit nucli i segueix una caminada curta fins al pantà de Terradets i al congest del Montsec, una ruta fàcil que et convida a desconnectar i deixar-te envoltar pel paisatge. Si tens una mica més de temps, acosta't fins al congest de Terradets: aire fresc, silenci i una paret vertical impressionant que la riera ha anat esculpint amb els anys.



## ETAPA 1 | EL CEL ESTRELLAT



### Propera parada

30 Km (Àger) > 43 Km (la Pobla de Segur)

### Un cel Starlight

Abans que acabi el dia, val la pena retrocedir alguns quilòmetres en la ruta per arribar a **Àger** i conèixer un altre dels grans espectacles de la natura: la nit estrellada. Les **muntanyes del Montsec**, zona declarada **destinació turística i Reserva Starlight**, acullen el Centre d'Observació de l'Univers, on grans i petits aprenem una mica més sobre els misteris del cosmos. Després d'un dia intens i ple d'emocions, posem el rumb cap a la **Pobla de Segur**, punt final de l'històric **Tren dels Llacs**, un recorregut amb espectaculars vistes panoràmiques.

### Poblacions on recarregar

#### Observatori del Montsec (35 km des de Cellers)

**I mentrestant:** L'Observatori del Montsec és la porta d'entrada a una serra plena de possibilitats. En aquest indret privilegiat, amb un dels cels nocturns més clars de Catalunya, podràs gaudir d'una experiència astronòmica única. Durant el dia, recorre els senders que travessen els congostos i miradors espectaculars del Montsec de nit, el paisatge es transforma en un immens planetari natural que deixa bocabadat a qualsevol visitant.

#### Tremp (12 km des de Cellers)

**I mentrestant:** Descobreix el nucli antic de Tremp, amb la plaça de la Creu com a punt de partida, on s'alcen l'Ajuntament i la Basílica de la Mare de Déu de Valld'eflors. Deixa't perdre pels carrerons i respira l'ambient tranquil d'aquesta vila pirinenca. Els voltants ofereixen un entorn natural privilegiat, amb el llac de Sant Antoni i rutes que condueixen als congostos i miradors del Montsec.

#### La Pobla de Segur (13 Km des de Tremp)



## ETAPA 2 | AIGÜESTORTES I EL ROMÀNIC DE BOÍ

Els paisatges de l'únic parc nacional de Catalunya, amb els seus llacs i muntanyes, i l'arquitectura de les esglésies romàniques de Boí, són els protagonistes d'un dia dedicat a la natura i a la cultura.



### Propera parada

23 Km (Vallfosca) > 61 Km Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici

### L'únic parc nacional de Catalunya

El record de les constel·lacions sobre els nostres caps compensa l'hora de trajecte que tenim entre la Poble de Segur i la **vall de Boí**. En arribar a Senterada veiem els senyals d'accés a la **vall Fosca**, un altre paratge natural que mereix una escapada. La carretera inicia un ascens progressiu fins a coronar el **coll de la Creu** de Perves, amb bones vistes dels Pirineus. A partir del Pont de Suert, la carretera s'endinsa entre muntanyes, cap a la porta d'entrada del **Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici**. Aquí gaudim d'un entorn natural espectacular: més de 200 llacs d'origen glacial envoltats de pics amb prop de 3.000 metres d'alçària. A la primavera i l'estiu, les gencianes i els nerets posen una nota de color als prats verds.

### Caminant per Aigüestortes

La vall de Boí, acreditada amb la marca **Natura i Muntanya en Família**, és un paradís per als amants del senderisme, amb recorreguts adaptats a tots els nivells, des dels que tenen una dificultat baixa i són ideals per fer amb nens, fins a rutes més exigents per a senderistes experimentats. Nosaltres triem pujar fins al **planell d'Aigüestortes** des de Boí, en un taxi 4x4, per iniciar una excursió suau que ens portarà fins a l'**estany Llong**. El sender que puja fins al port de Rus és el camí històric que empraven els habitants de la vall de Boí per anar a Barcelona abans que es construïssin les carreteres. El mateix sender, però en sentit contrari i a cavall d'un ruc, era molt transitada per la burgesia catalana que es desplaçava des de la Ciutat Comtal per visitar els banys termals de Caldes de Boí. Després de la caminada, se'ns ha obert la gana, per sort la vall de Boí és un lloc idoni per tastar la contundent gastronomia pirinenca: bolets, formatges de pastor i la carn a la llosa, entre d'altres.

### Poblacions on recarregar

⚡ La Torre de Capdella (23 Km)

⚡ El Pont de Suert (42 Km des de la Torre de Capdella)

**I mentrestant:** Passeja pel nucli antic i descobreix la Plaça Major, l'Església Vella i el Palau Abacial, mentre et deixes captivar pels paisatges de la vall de la Noguera Ribagorçana. Amb l'embassament d'Escaldes i les muntanyes a tocar, aquest poble és l'indret perfecte per combinar patrimoni, natura i una estona de calma mentre el vehicle es carrega

⚡ Boí (19 Km)



### Propera parada

6 Km (Taüll) > 6 Km (Erill la Vall) > 53 Km (Val d'Aran)

## ETAPA 2 | AIGÜESTORTES I EL ROMÀNIC DE BOÍ

### La bellesa del romànic

La tarda és per al **romànic de la vall de Boí, declarat Patrimoni de la Humanitat per la Unesco**. Una família feudal, els Erill, va portar a la vall els picapedrers, mestres d'obra i artesans que en poques dècades van aixecar vuit esglésies i una ermita. A **Taüll**, Poble amb Encant, trobem la quinta essència d'aquest art romànic, **Sant Climent** i **Santa Maria**, totes dues esglésies consagrades l'any 1123 amb només un dia de diferència. A Sant Climent, un videomapatge dona vida als frescos de l'absis major i el presbiteri. Fem una parada a **Erill la Vall** per visitar el **Centre del Romànic de la Vall de Boí** i l'església de **Santa Eulàlia** que, amb la torre llombarda de sis plantes, és considerada la més esvelta de tota la vall. Continuem el viatge cap al nord per arribar a una altra de les grans valls pirinenques: la Val d'Aran.

#### Poblacions on recarregar

⚡ Taüll (6 Km)

⚡ Vielha (40 Km des de El Pont de Suert)



### ETAPA 3 | SINGULARITATS DE LA VAL D'ARAN

Entrem a la Val d'Aran, un territori dels Pirineus amb llengua pròpia i amb la singularitat d'una arquitectura, una natura i una gastronomia condicionades per la seva orientació geogràfica.

#### Val d'Aran

Comença el dia a la **Val d'Aran**. L'orientació atlàntica d'aquesta vall, amb gairebé un terç del seu territori per sobre dels 2.000 metres, marca el clima i la tipologia de les espècies dels seus boscos, algunes diferents de les que trobem en altres parts dels Pirineus. A Vielha, capital de la Val d'Aran, un cartell que anuncia una fira d'artesanía hèt a man, hèt aciu (fet a mà, fet aquí) ens recorda que aquí es parla una altra llengua, l'**aranès**. L'arquitectura també és peculiar, amb pobles de pedra que van créixer al voltant d'una església i amb d'altres penjats dels vessants de les muntanyes, amb àmplies vistes sobre la vall.



**Propera parada**  
18 Km (Era Artiga de Lin)

#### Cascada d'aigües glacials

Des de Vielha conduïm seguint el curs del **riu Garona** fins a un dels llocs més pintorescos de la Val d'Aran, **Era Artiga de Lin**, una successió de prats verds, barrancs i rius que formen una de les valls més boniques i de més fàcil accés de la Val d'Aran. A partir d'aquí, una curta caminada ens acosta a **Els Uelhs Deth Joeu**, una cascada que s'alimenta de les aigües de la glacera de l'Aneto. El fenomen és excepcional, ja que el curs d'aigua desapareix quatre quilòmetres més amunt, a la vall de Benasc, per ressorgir en aquest lloc amb tota la seva força.



**Propera parada**  
16 Km (Bossòst) > 7 Km (Aran Park) >  
21 Km (Vielha)

#### La fauna pirinenca

Els boscos en aquesta part dels Pirineus són l'hàbitat de marmotes i grans cèrvids. Quan arriba la tardor, "espectacle de la brama dels cérvols posa la banda sonora al paisatge forestal. Al llarg de la nostra caminada, sabem que els animals són aquí, però són difícils de veure, així que a la tarda optem per visitar **Aranpark**, a **Bossòst**, un poble d'arquitectura típica aranesa. En aquest parc de fauna, nens i grans ens sorprenem davant la presència imponent dels ossos bruns, els linxs i els llops grisos. Per tancar el dia tornem a Vielha. Si la visita coincideix en dimarts, podem participar en un esdeveniment que ja és tota una institució en aquesta vall, el **Pintxo Pote**. Pel barri antic, una ruta porta de bar en bar per gaudir de la gastronomia en miniatura.

#### Poblacions on recarregar

 **Era Bordeta** (12 Km des de l'Era Artiga de Lin)

**I mentrestant:** Bordeta és un indret preciós per gaudir de la natura i descobrir pobles encantadors de l'Alta Ribagorça. Des d'aquí, una agradable ruta a peu segueix el riu Garona, passant per llocs com el Pont deth Pas desh Lop i Arres de Jus. La caminada, de dificultat moderada, ofereix vistes espectaculars del paisatge, ideals per relaxar-se i connectar plenament amb l'entorn.

 **Bossòst**



## ETAPA 4 | CAMINANT PEL CIRC DE COLOMÈRS

La visita als encantadors pobles de pedra de la Val d'Aran és el preludi d'una caminada per un dels paisatges més impressionants dels Pirineus, el circ de Colomèrs.



### Propera parada

7 Km (Arties) > 3 Km (Salardú) > 8 Km  
(Banhs de Tredós)

### Pobles de la Val d'Aran

La Val d'Aran és un lloc de profundes supersticions, de festes de foc que són Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat i d'artesans que passen les hores confeccionant ceràmica, forja i embotits com ara el fuet, que aquí es coneix amb el nom de langoisa seca. El dia comença amb les visites a les localitats d'**Arties**, amb notables cases renaixentistes en el barri antic, i de **Salardú**, on veiem una de les joies del romànic aranès, Sant Andreu, església amb una torre octogonal, destacats frescos murals i el seu sant crist de fusta. També és possible fer el recorregut entre Arties i Salardú en E-BTT, bicicleta elèctrica de muntanya. Hi ha altres opcions per anar a trobar la idiosincràsia de la vall, en els propers pobles d'**Escunhau**, **Bagergue** o **Tredós**, però creiem que els paisatges de la zona són una invitació a recórrer-los a peu, pausadament, així que optem per fer una altra excursió senzilla. Si es busca una mica més de relaxament, es pot optar per la visita als **Banhs de Tredós**, l'establiment termal a més altitud d'Europa i amb una situació privilegiada en plena natura.

### Senderisme a Colomèrs

Deia Camilo José Cela en el seu llibre Viatge al Pirineu de Lleida que les cames són les ales del cor. Caminar pels camins és una de les millors maneres de conèixer el territori, així que a la tarda, des de Salardú, embrenem una caminada per visitar una meravella de la natura: la concentració lacustre més gran dels Pirineus, el **circ de Colomèrs**, situat en l'àrea d'influència del **Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici**. La ruta completa abasta set llacs glacials, però nosaltres no som tan ambiciosos i només pugem fins al refugi. Al llarg del camí ens trobem amb dos llacs, diversos rierols, ponts i variades formacions rocoses. Ja al refugi, ens asseiem amb un cafè a la mà per gaudir de les vistes de l'estany de Colomèrs i els cims de les muntanyes circumdants que s'hi reflecteixen. La pau era això. Des del refugi es poden iniciar un parell d'itineraris circulars, un de curt i un altre de llarg, per enllaçar els diferents llacs. Acabem el dia amb una olla aranesa que ens ajuda a carregar de nou les piles.

### Poblacions on recarregar

⚡ Arties

⚡ Salardú





## ETAPA 5 | AVENTURA A LA NOGUERA PALLARESA

Les emocions que provoquen les activitats fluvials al riu Noguera Pallaresa marquen aquest dia que finalitza amb la degustació de formatges premiats en prestigiosos certàmens.



### Propera parada

35 Km (Valls d'Àneu – Esterri d'Àneu) >  
18 Km (Llavorsí) > 10 Km (Rialp) > 15 Km  
(Sort) > 13 Km (Vall d'Àssua - Llessui)

### Turisme actiu fluvial

Després de dos dies on quasi no hem agafat el cotxe, tornem de nou a l'asfalt i conduïm sense presses fins a **Llavorsí**, que juntament amb **Sort** (Destinació de Turisme Esportiu de Catalunya), Rialp, són les capitals del **ràfting**. El **riu Noguera Pallaresa** va ser el primer de la Península on es va iniciar aquest esport en els anys vuitanta, amb els seus trams de II, III i IV graus, és un dels millors rius d'aigües braves d'Europa. No volem perdre'ns aquesta experiència única, també apta per a nens, així que ens posem els vestits de neoprè, el casc i l'armilla salvavides, i ens llancem riu avall amb l'ajuda inestimable de l'experimentat monitor que condueix la nostra barca pneumàtica. A més del ràfting, en aquesta zona podem practicar altres **esports d'aventura**, com ara l'hidrotrineu (hidrospeed), descens en canoes, barranquisme o salt de pont, entre d'altres. Si es busca un programa més tranquil, a les valls d'Àneu, una altra zona acreditada amb el segell Natura i Muntanya en Família, tenim diverses alternatives per fer en família, com ara la visita a l'Ecomuseu de les **Valls d'Àneu**, a Esterri d'Àneu, o a la Casa de l'Os Bru dels Pirineus, a Isil. A la **vall d'Àssua** podem conèixer l'ofici dels pastors i visitar l'Ecomuseu dels Pastors de la Vall d'Àssua, a Llessui.

### Poblacions on recarregar

- ⚡ Esterri d'Àneu
- ⚡ Llavorsí
- ⚡ Rialp
- ⚡ Sort



### Propera parada

13 Km (Gerri de la Sal)

### Bons formatges

Després de les emocions, la visita a alguns artesans del **formatge de muntanya** ens retorna les pulsacions al seu ritme habitual. Ens apuntem a conèixer el procés d'elaboració i a degustar els productes d'unes formatgeries que han obtingut prestigiosos guardons com ara el World Cheese Award. Abans d'acabar el nostre dia al **Pallars Sobirà**, ens desviem uns quilòmetres per acostar-nos a la pintoresca localitat de **Gerri de la Sal**, on visitem l'emmurallat barri antic, un monestir del segle XI, un pont medieval i unes salines amb el seu Reial Alfolí o Casa de la Sal, monuments, tots, catalogats com a Bé Cultural d'Interès Nacional.

## ETAPA 5 | AVENTURA A LA NOGUERA PALLARESA



### Propera parada

64 Km (La Seu d'Urgell)

### A la Seu d'Urgell

Continuem fins a **la Seu d'Urgell**, a la comarca de l'Alt Urgell, una ciutat situada entre dos rius i sota la influència de la serra del Cadí, que és propera. El sol de les últimes hores de la tarda il·lumina **Santa Maria**, catedral íntegrament romànica; estem just a temps de visitar el seu interessant claustre. En aquesta localitat trobem l'únic formatge de Catalunya amb denominació d'origen protegida, un producte de gran qualitat gràcies a l'entorn on es produeix. La Seu d'Urgell és considerada la capital catalana del formatge gràcies a la importància de la **Fira de Formatges Artesans del Pirineu** que se celebra, al mes d'octubre, durant la **Fira de Sant Ermengol**.

### Poblacions on recarregar

⚡ La Seu d'Urgell (51 Km des de Sort)



## + SABER-NE MÉS | SI TENS MÉS TEMPS, TAMBÉ POTS VISITAR...

### EL TREN DELS LLACS

Inaugurada l'any 1951, la línia fèrria que uneix Lleida i la Pobla de Segur formava part d'un projecte transpirinenc que havia d'unir la ciutat de Lleida amb Saint Giron, a l'altre costat de la frontera. Però el traçat complet mai no va arribar a veure la llum. Actualment, podem fer aquest viatge nostàlgic fins a la Pobla de Segur gràcies a dues locomotores dels anys seixanta conegudes com "ye-yés", de tracció dièsel. Al llarg del recorregut es travessen quatre pantans, 41 túnels de muntanya i 31 ponts, amb la vista sempre posada al riu Noguera Pallaresa i a les serres de Mont-roig i del Montsec. El viatge del **Tren dels Llacs** dura una hora i cinquanta minuts.

### ELS DINOSAURES A CATALUNYA

Molt abans que els senyors feudals construïssin els seus castells en els pujols de Lleida o que grecs i romans aixequessin les seves ciutats a la vora del Mediterrani, el Prepirineu va estar habitat pels dinosaures. En diverses comarques de les províncies de Lleida i Barcelona s'han trobat petjades, ossos, ous fossilitzats i altres restes que han ajudat els paleontòlegs a comprendre com degué ser la vida a la fi del cretàcic on avui és Catalunya. A **Isona i Conca Dellà** es pot visitar el **Parc Cretaci**, compost per un centre museístic i diversos jaciments en els quals es continua treballant. El **Geoparc Orígens** engloba els territoris de la província de Lleida amb valors geològics excepcionals. Forma part de la Xarxa Mundial de Geoparcs de la Unesco. A l'epicentre, el centre de visitants del Pallars Jussà, expliquen la importància del Geoparc, tant en l'àmbit del patrimoni natural com del cultural, i en la primera planta hi ha una interessant exposició anomenada "**Geologia i Terra de Dinosaures**". Una altra opció interessant és "**Dinosfera**", a la localitat de **Coll de Nargó**.

### AIGÜES TERAPÈUTIQUES

**A la vall de Boí, a 1.500 metres d'altitud**, brollen diverses deus mineromedicinales les temperatures de les quals oscil·len entre els 4 i els 56 graus. Els romans ja van constatar les virtuts terapèutiques d'aquestes fonts als segles I i II, així com també els senyors d'Erill que van dominar aquestes terres mil anys després, però la primera casa de banys com a tal no es va construir fins al segle XVII. L'històric **Balneari Caldes de Boí** compta avui amb 37 fonts termals d'aigües clorades, sulfatades i bicarbonatades, a més de disposar de dos hotels que obren de la primavera fins a la tardor i d'una coneguda embotelladora d'aigua mineral. És el balneari amb més varietat d'aigües, fet que li ha permès aparèixer al llibre Guinness.

### LA MÀGIA DE L'HIVERN

Lleida és sinònim d'esquí i són moltes les opcions que hi ha per practicar aquest esport a la zona. La vall de Boí compta amb **Boí Taüll Resort**, que presumeix de ser l'estació d'esquí situada a més altitud dels Pirineus, i la Val d'Aran compta amb l'emblemàtica **Baqueira-Beret**. Però també hi ha altres estacions més modestes on és possible practicar **l'esquí alpí i l'esquí nòrdic**. La llista és llarga i heterogènia: **Espot Esquí, Port Ainé, Tavascan, Port del Comte, Virós-Vallferrera, Aransa, Lles de Cerdanya, Sant Joan de l'Erm i Tuixent-La Vansa**. Molts d'aquests dominis també compten amb opcions per a la pràctica d'altres activitats amb la neu

## + SABER-NE MÉS | SI TENS MÉS TEMPS, TAMBÉ POTS VISITAR...

com a protagonista, com ara els passejos en trineus estirats per gossos o els itineraris amb raquetes de neu.

### CULTURES PIRINENQUES

Ha passat en moltes regions de muntanya, i Catalunya no és una excepció: les carreteres van arribar a les valls pirinenques molt després que a la resta del territori. L'escarpada orografia sempre les va mantenir una mica al marge, cosa que va accentuar unes particularitats socials i culturals que han arribat fins als nostres dies. A les terres de Lleida, hi ha diversos museus interessants per conèixer aquest patrimoni cultural, com ara **l'Espai Raier**, a **la Pobla de Segur**, dedicat als antics sistemes de transport fluvial de la fusta pel riu Noguera Pallaresa. **Esterri d'Àneu** és el centre vertebrador dels **ecomuseus** a les **Valls d'Àneu**, una nova concepció museística que ens acosta a l'estil de vida del Pallars de principi de segle a través d'una sèrie d'activitats participatives. A **Vilamòs** es pot visitar l'**Ecomusèu Çòde Joanchiquet**, una casa tradicional dels segles XVII-XIX que recrea la vida a la Val d'Aran d'aquesta època.

**A Boí, Taüll, Erill la Vall, Barruera, Durro, el Pont de Suert, Llesp, Casós, Vilaller i Senet**, a la comarca de l'Alta Ribagorça; **Arties i Les**, a la Val d'Aran; **Isil i Alins**, al Pallars Sobirà, i **la Pobla de Segur**, al Pallars Jussà, tenen lloc les falles del Pirineu català, una tradició festiva reconeguda com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO. Durant uns dies concrets al voltant del solstici d'estiu, variant segons cada població, se celebra aquesta festa en la qual un queda encisat per les falles, uns troncs encesos que baixen de les muntanyes a espatlles dels joves de la zona per arribar al poble, on s'encén una foguera al so de música i danses tradicionals.

### ROMÀNIC ARANÈS

Hi ha trenta-tres **esglésies romàniques a la Val d'Aran**, una per cada poble de la vall. D'aquestes, n'hi ha cinc que els experts consideren de més interès. La primera és a Vielha, la de Sant Miquèu, que es va construir en el segle XIII, quan el romànic ja començava a utilitzar elements de l'estil que l'havia de succeir, el gòtic. La segona església es troba a Bossòst, Era Mair de Diu dera Purificacion, aixecada al segle XII en plena disputa dels senyors feudals pel control de la regió. Al mateix Bossòst, per cert, també s'erigeixen set capelles romàniques que els parroquians van construir per protegir-se contra la pesta. Camí al port de la Bonaigua podem acostar-nos a tres poblacions veïnes que presumeixen de tenir un impressionant llegat romànic: Arties, Salardú i Unha. L'església de Santa Maria d'Arties és Bé Cultural d'Interès Nacional i llueix una espectacular escena del judici final. Les dues últimes esglésies de la ruta, Sant Andrèu de Salardú i Santa Eulària d'Unha, també destaquen per les seves pintures murals.

### PARCS NATURALS

Sense comptar l'espai natural **d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici**, que té entitat de parc nacional, dos parcs naturals es reparteixen la zona occidental dels Pirineus. El **Parc Natural de l'Alt Pirineu** és un lloc de

## + SABER-NE MÉS | SI TENS MÉS TEMPS, TAMBÉ POTS VISITAR...

xifres superlatives; les seves 80.000 hectàrees el converteixen en el parc natural més gran de Catalunya. En els seus dominis també compta amb una altra xifra de rècord, la **Pica d'Estats**, la muntanya més alta en territori català amb els seus 3.143 metres. Al parc habiten algunes espècies amenaçades, com ara el gall fer, l'os bru i l'endèmica sargantana pallaresa, que no són gens fàcils de veure. El seu veí més immediat és el **Parc Natural Cadí-Moixeró**, que protegeix l'àrea de les dues serralades que li donen nom, unides pel serral de Tancalaporta. És el millor lloc de Catalunya per observar el pela-roques a més d'altres ocells propis dels boscos montans i subalpins dels Pirineus, com ara el picot negre, emblema del logotip del parc, o el mussol pirinenc.

### BRAMA DEL CÉRVOL

Els amants de la natura, i especialment de la fauna salvatge, tenen una cita obligada al Pirineu durant la tardor: es tracta de la **brama del cérvol**, una curiosa cerimònia sonora que té lloc en els idíl·lics escenaris del Pirineu i el Prepirineu lleidatans. Espais com els **parcs naturals de l'Alt Pirineu i el Cadí-Moixeró, el Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici** i especialment la Reserva Nacional de Boumort acullen aquesta meravella del món animal entre mitjans de setembre i mitjans d'octubre, període en què els mascles batallen entre ells per guanyar-se les femelles, marquen territori i bramen de manera constant. És tota una experiència conèixer de primera mà com aquests animals se les enginyen per aconseguir reproduir el seu llinatge entre les femelles del grup: marcant els pins amb les banyes, furgant la terra per deixar el seu rastre, lluitant acarnissadament a cops de banya o orquestrant aquests grans concerts des del capvespre fins ben entrada la nit. A la zona hi ha empreses i cases rurals que organitzen **sortides guiades** per gaudir al màxim d'aquesta experiència i observar l'activitat en tota la seva esplendor, interferint el menys possible en aquest moment vital per a l'espècie animal.